

El casal barroc dels Soler de la Plana, un capítol oblidat del segle XVIII manresà

Ramon Serra i Rial

Juntament amb els treballs de rehabilitació de l'edifici número 7 de la Plana de l'Om, catalogat com a cal Oller al Catàleg i Pla Especial de Protecció del Patrimoni Històric i Arquitectònic de Manresa, es va iniciar un estudi històric i estructural de l'edifici 1, del qual ara en volem presentar les seves conclusions principals.

La Plana de l'Om, que es trobava fora del primer recinte murat de la ciutat², es convertiria durant la baixa edat mitjana, en un dels principals centres de residència per part de les classes benestants de la Manresa gòtica. El casal gòtic que va aparèixer integrat en l'actual edifici de la Plana de l'Om, és un dels pocs exemples d'edificació gòtica civil que conservem a la ciutat, però si es rehabilités amb cura, segur que apareixerien altres restes d'aquest brillant període de la nostra ciutat. La família que va fer construir aquest casal gòtic de la Plana, de moment, ens és desconeguda, però si que hem pogut esbrinar coses de la família Soler de la Plana, que va construir el casal barroc uns segles més tard. Després de la forta crisi econòmica del segle XV, durant els mal anomenats segles de "decadència", es va anar consolidant un nou ordre social al nostre país, sustentat en el progrés econòmic i social de les classes me-

Fotografia d'un enterrament de principis del segle XX a la Plana de l'Om on es pot observar el gran portal de tipologia barroca de la casa Seitó (avui enderrocada) i a l'esquerra de la fotografia la carnisseria Central ja formant part de Cal Soler de la Plana.

nestrals. A la ciutat de Manresa, hi va haver una forta preponderància dels blanquers o curtidors de pells que, amb diferència, conformaven el sector de l'artesanat més important i dinàmic de la ciutat. Els motius d'aquesta especialització, encara resten per explicar, però el que si es comença a constatar, és que les dinàmiques classes menestrals, en poques generacions ascendiran socialment fins arribar a substituir a les antigues oligarquies

baix medievals en el control de la ciutat.

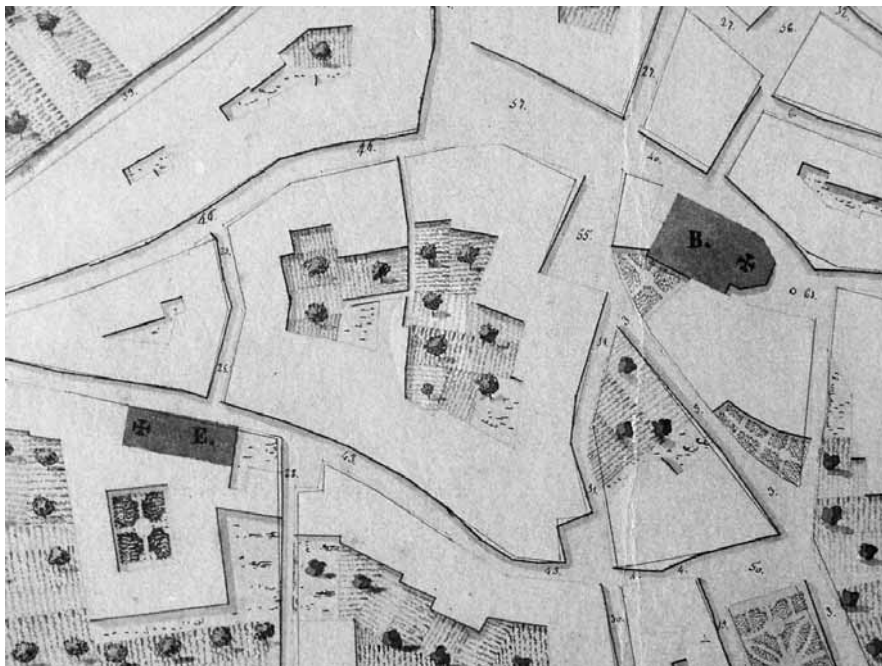
Els Soler de la Plana: de menestrals a cavallers

El cas dels Soler és un exemple paradigmàtic d'aquest procés de canvi d'oligarquies, nosaltres hem pogut remuntar els seus inicis a principis del segle XVII, on trobem documentat a

Francesc Soler, que en alguns documents ens apareix mencionat com a pagès i en altres com a traginer, fet que ens indica ja, una relació amb les activitats mercantils. El seu hereu, Josep Soler, serà el primer membre de la família en començar l'ofici de blanquer, en el seu segon testament de l'any 1663, nomena hereu al seu fill Maurici, que en aquells moments tenia poc més de quinze anys. Per les dotacions econòmiques que Josep Soler fa als seus fills, podem extreure que ja era un pròsper artesà³.

Maurici Soler fou el membre que va situar la família entre les classes benestants de la ciutat, fou un personatge molt actiu que va aconseguir acumular un important patrimoni, producte del rendiment dels negocis de blanquejar pells, una professió que no va abandonar fins als últims anys de la seva vida. Al tombant del segle XVIII, els Soler ja són una família benestant, fins al punt de permetre que dos dels seus fills barons segueixin la professió del seu pare Maurici, un fet poc habitual ja que es tendia a l'optimització dels recursos familiars concentrant el patrimoni en l'hereu. Maurici Soler, el segon fill mascle, de professió també blanquer, el trobem en nombrosa documentació comprant i venent propietats⁴. El seu germà Josep, l'hereu, es casà el 1693 amb Serafina Calafell amb qui tingué sis fills (AHPM 4807, Andreu Enrich, manual 1693)⁵ i farà costat al seu pare en els negocis familiars fins a principis del segle XVIII. Josep Soler és el primer membre de la família que utilitza en el seu cognom l'afegit *de la Plana*, concretament en un document de venda de l'any 1710, on Maurici Soler ven al seu germà Josep Soler *de la Plana* una casa al carrer de les Piques que afrontava pel sud amb la casa del seu pare comú, de nom Maurici Soler, que encara vivia (AHPM 4893, notari Fèlix Soler).

La combinació de centralitat i prestigi social associats amb la Plana de l'Om, encara present en els nostres temps, fou un dels factors que influïren perquè la família de blanquers dels Soler, escollissin una finca de la Plana de l'Om alhora d'establir-hi la seva residència. Un cas semblant al dels Soler seria el dels Mollet, una altra famí-

Plànol de Manresa d'Antoni Rovira fet l'any 1847 on es pot observar el traçat de l'antiga Plana de l'Om i l'església gòtica de Sant Miquel.

lia de blanquers, que després de progressar econòmicament i socialment, a partir de l'any 1660 traslladen la seva residència a la Plana de l'Om. A la següent generació trobem documentat el doctor en dret Tomàs Mollet *de la Plana*, confirmant que l'afegit *de la Plana* era la visualització d'un procés de prestigi social.

Josep Soler de la Plana durant la *Guerra de Successió* va donar suport al bàndol de Felip V,⁶ i per aquest motiu, després de l'acabament de les hostilitats, va ser nomenat regidor perpetu de l'Ajuntament de Manresa, juntament amb d'altres membres de famílies d'origen menestral com els Llissach o els Torres de Bages.⁷ Josep Soler de la Plana va continuar adquirint un important patrimoni format principalment per masies, molins⁸, cases urbanes i terrenys agrícoles en diverses localitats del Principat.⁹ Ja en la seva vellesa, aconseguirà ser nomenat ciutadà honorat de Barcelona l'any 1734 (Morales, 1975), tancant definitivament el procés d'ascens social i convertint-se oficialment en un noble. La família dels Soler de la Plana va convertir-se durant tot el segle XVIII en una de les famílies rendistes més importants de la ciutat, ja queden lluny els anys on els

Capitell gòtic troncocònic que va aparèixer durant els treballs de restauració de l'edifici

seus avantpassats van forjar els fonaments del seu patrimoni amb el negoci de blanquejar pells. L'hereu de Josep Soler de la Plana, Maurici, es va casar

amb Agnès Dalmau,¹⁰ amb qui tingué cinc fills. Maurici va seguir incrementant el patrimoni de la família amb l'adquisició de diverses masies especialment en el terme de Fals l'any 1749 va fer testament (AHCM 5029 Francesc Rallat 1749) i l'any 1760 encara era viu. Josep Anton Soler de la Plana i Dalmau va heretar per via materna el títol de *cavaller* en extingir-se les línies masculines de la família Dalmau. D'aquesta manera, els Soler de la Plana aconseguen pujar un graó més en l'escalafó de la noblesa, passant de ciutadans honorats a cavallers. L'any 1756 Josep Anton Soler de la Plana va contraure matrimoni amb Maria Núria de Parrella i Rialp, membre d'una nissaga terratinent de Sant Feliu de Torelló, amb qui tingué tres fills. L'any 1786, va ordenar la redacció d'un nou testament en el que desheretava al seu fill gran Josep, perquè aquell mateix any:

Josep Soler la nit del 18 al 19 d'Agost escalanse per un balcó i emportanse de mon baul que obri amb claus falses la quantitat de 22000 lliures en moneda d'or y 450 en plata, acompanyat de tres subjectes de mala fama aço es Josep Moliner alies lo Xumay, Manel Llisach y Josep Torra jove tintorer, van divagant fora dest Principat y que no obstant de haver instat y lograt de la real Audiencia y Sala Criminal de Barcelona lletras requisitories de sa captura y recobro de ditas partidas, no se ha pogut verificar per no haver sabut ab certesa son paradero... queda mes que pagat i satisfet de las legitimes paterna i materna. (AHCM 5321 Josep Masramon 1792).

Amb aquest luctuós succés, podem dir que comença una etapa on l'astre ascendent de la família començarà a virar en direcció contrària. Per fer-nos una idea de la important quantitat en metàl·lic que s'endugueren del bagul de la casa de la Plana i que es dilapidaren fora d'aquest Principat, Josep Soler i els seus *tres companys de mala fama* podem posar un parell d'exemples: el magnífic palau Marc de la Rambla de Barcelona, acabat a l'últim quart del segle XVIII, va costar unes

Finestra coronella de tres àmbits amb arcs trilobats tapiada que donava al pati gòtic de l'edifici.

35.000 lliures (Arranz, 1987). La dot d'una filla provinent d'una família de terratinents a la Catalunya del segle XVIII amb prou feines arribava a les 1.000 lliures i les dots de la noblesa o les classes més benestants, poques vegades superaven les 5.000 lliures en aquells mateixos temps.

Amb el cavaller Josep Anton Soler de la Plana, *batxiller en dret*, el patrimoni i el prestigi de la família estaven en el seu punt més alt. En l'inventari dels béns que feu ordenar el jove hereu Ignasi després de la mort del seu pare trobem que els baixos de la casa de la Plana eren utilitzats per emmagatzemar les rendes agrícoles de les propietats de la família. Hi trobem documentats una pica de pedra, sis càrregues d'oli, quatre graners amb cent quarteres de cereals: blat, espelta i ordi. Al celler, tretze botes de vi, a l'estable quaranta quadres de pi, tres mil garbons i quatre càrregues de carbó d'alzina. També sabem que hi havia un *cuarto* pels criats i un altre per les criades, així com diversos mobles, quadres, roba i joies.

A banda del casal de la Plana, els Soler tenien a Manresa dues cases al carrer Urgell, dues més a Sant Miquel, una al carrer de Piques, una al carrer

d'en Botí, una al carrer Pedregar i una altre al carrer dels Llops. Un impressionant patrimoni repartit en diverses peces de terra de secà i regadiu a les Tortonyes, Puigterrà, Puigberenguer, la Font, Creu Guixera, camí del Guix, Miralpeix, Pont Nou i Mas d'en Guiu. El mas Falquers a Vilatorrada, el mas Condals amb un molí paperer, els masos Oliveres, Torra i Grau a Fals, el mas Bacardit a Aguilar, el mas Botjosa a Sallent i diverses cases a Iborra. (AHCM 5321, Josep Masramon 1792).

El segle XIX: decadència dels Soler de la Plana i desarrelament de la ciutat

Ignasi Soler serà nomenat hereu amb poc més de 17 anys, prendrà plena possessió dels béns de la família a partir de l'any 1792. Es va casar amb Teresa d'Asprer i Canals, filla d'uns hisendats de Berga amb qui tingué quatre fills. Ignasi Soler va morir molt jove, amb només trenta quatre anys, deixant com a hereu dels béns de la família al seu fill Ramon de només deu anys, però els béns familiars, els administraria com a usufructuària la seva mare Teresa d'Asprer (AHPM

5322, Josep Masramon, any 1809). Amb la mort d'Ignasi Soler de la Plana, el mateix any que la ciutat va ser cremada durant la Guerra del Francès, podem dir que el casal de la Plana, tot just acabat de reformar, deixarà de ser la residència oficial de la família. Seguint una tendència bastant natural en les classes benestants de la ciutat, la família dels Soler, també anirà a instal·lar-se a Barcelona on residien pràcticament tots els membres de la família a principis del segle XIX.

Les fortes desavinences que tingueren Teresa d'Asprer i el seu fill Ramon Soler de la Plana, amb motiu del casament amb la seva cosina Mariona d'Asprer, es tancaren amb una concòrdia signada l'any 1820, on Teresa com a vídua usufructuària d'Ignasi Soler de la Plana, renúncia a l'usdefruit dels seus béns a favor del seu fill Ramon, a canvi d'una pensió anual de 1.500 lliures, que surten de l'administració de diversos camps als afores de la ciutat. Sembla que Teresa no volia trencar el seu vincle amb la ciutat de Manresa, tal com es desprèn d'una clàusula de la concòrdia, on Teresa es reserva una part del segon pis del casal de la Plana de l'Om. L'any 1855 Teresa d'Asprer mor a Barcelona, però en el seu testament demana ser enterrada a la Seu de Manresa, al costat del seu marit Ignasi.

Ramon Soler de la Plana, des del moment que la seva mare renuncià a l'usdefruit dels béns familiars, comença a dilapidar frenèticament el seu patrimoni, venent i arrendant diverses propietats i contraient els primers deutes, contra els quals obliga el seu potent patrimoni. Una espiral negativa que conclourà amb la dilapidació del patrimoni rendista dels Soler de la Plana, inclòs el seu casal de la Plana de l'Om. Cap a finals dels anys 40 sembla que Ramon Soler comença a establir relacions amb l'illa de Mallorca on acabarà establint la seva residència. L'any 1856 Ramon Soler casa el seu fill Joaquim amb Maria Anna Noguera Pizà i Gabucio, filla d'una família de nobles mallorquins.

Fotomuntatge de la cisterna de l'edifici gòtic.

Els Oller

Els Soler de la Plana no van saber gestionar el seu immens patrimoni basat en les rendes agrícoles per adaptar-se als nous temps i acabaran per vendre la seva casa de la Plana als Oller, una nissaga de comerciants de gèneres al major i al menor que a partir del 1847 ja els trobem documentats en una de les botigues dels baixos de la finca (AHCM, Registre d'hipoteques, llibre 1er, foli 207). El negoci regentat per Josep Oller serà continuat pel seu fill Francesc, que l'any 1880 acabarà comprant la totalitat de la finca de la plana de l'Om a la família Soler de la Plana, els membres de la qual ja residien a Palma de Mallorca. Els Oller, a finals del segle XIX faran les últimes reformes importants a l'edifici, tot i no alterar-ne la seva tipologia original barroca. Francesc, fill solter de Francesc Oller, serà l'última generació dels Oller que seguirà al davant del negoci familiar i morirà l'any 1938.

L'edifici gòtic

En el transcurs de les obres de restauració de l'edifici s'han posat al descobert les restes d'un excel·lent casal

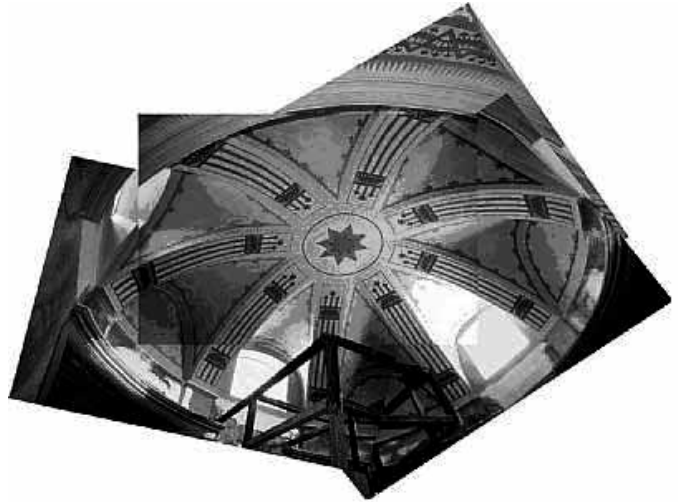
gòtic de planta baixa amb pati central descobert i dues plantes més golfes. Aquest casal representa una de les millors mostres d'edifici gòtic civil conservat a Manresa fins el moment¹¹.

A grans trets, l'edifici gòtic, mantenia la façana actual en tres dels seus costats, però sembla que tenia un cos més allargat en el seu costat meridional. Aquest cos es podria correspondre amb un porxo cobert que funcionaria com a enllaç amb el pati i horts de la propietat, que estarien situats en l'espai ara ocupat pel carrer Alfons XII. L'ala est de l'edifici gòtic planteja més dubtes perquè les modificacions barroques alteren fortament les traces de l'edifici medieval, però tot sembla indicar que en el període barroc es va fer créixer l'edifici en el seu costat sud-est, anivellant d'aquesta manera la façana sud de l'edifici.

A la planta baixa hi ha dues habitacions que conserven el parament medieval, cobertes amb un embigat de fusta suportat per arcs de diafragma apuntats que descansen sobre unes pilastres rectangulars sense decoració¹². La important alçada d'aquestes sales (uns 5 metres) feu que posteriorment es partissin en dues plantes. Al mig del pati central hi ha la cisterna on anava a parar l'aigua de pluja reco-

Estat de la cúpula abans de la seva restauració on s'aprecien les esquerdes i les restes de la decoració de l'any 1897.

Estat actual de la cúpula de la llanterna amb la seva decoració de finals del XVIII primers del XIX.

llida per l'edifici. Està construïda amb pedra ben tallada i rematada amb volta de canó lleugerament apuntada, té una forma rectangular i aprofita la pedra natural com a paviment. En el nou edifici s'hi ha ubicat el motor de l'ascensor, mutilant el bon estat de conservació de la cisterna.

A les plantes superiors de l'edifici també han aparegut restes molt significatives del casal gòtic, en especial dues finestres obertes al pati interior. La primera d'elles es troba a la paret sud del pati, es tracta d'una finestra coronada de dos àmbits rematats per arcs de mig punt. En els treballs de restauració han aparegut restes de sutja a la paret i una llosa amb diversos orificis de diferent mida que podrien indicar que la cuina gòtica estava ubicada en aquest indret de l'edifici. D'aquesta finestra se n'ha conservat el capitell i la base circular de la columna, la tipologia del capitell troncocònic amb decoracions vegetals i geomètriques, respon a un gòtic molt primigeni¹³. A la paret nord del pati, en aquest cas a la segona planta, es troba encastada al mur, una finestra coronada de tres àmbits formada per una llinda rematada amb tres arcs trilobats, però no s'han conservat les columnes ni els capitells. Just a l'arrencada de la finestra hi ha una imposta que conté un relleu amb motius vege-

tals. Els carreus de pedra ben tallada de bona part de la façana principal així com de la paret sud del saló principal que donava a la Plana de l'Om també pertanyen a la fase medieval de l'edifici.

El casal barroc dels Soler de la Plana

El primer casal barroc deuria ser construït durant els primers anys del segle XVIII, en el moment en què els Soler van passar a cognomenar-se Soler de la Plana. En els disset anys que separen la data del casament de Josep Soler amb Maria de Parrella i Rialp l'any 1693 i la primera menció l'any 1710 de Josep Soler de la Plana deuen començar les obres de reforma de l'antic casal gòtic.

L'edifici barroc segueix tenint una planta més o menys trapezoidal molt descompensada, amb l'ala oest molt inclinada degut a que s'adaptava a un edifici conegut com la casa *Seitó*, que va ser enderrocat en obrir-se el carrer Alfons XII. La transformació del casal en el període barroc afectava la totalitat de l'edifici, però en gran mesura incorporava la planta i bona part de les parets mestres de l'edifici medieval. El pati interior va ser ampliat i cobert per una llanterna, reforma que nosaltres re-

Maó localitzat en els treballs de restauració a la cúpula de la llanterna que porta inscrita la data 1791.

lacionem amb la construcció d'una nova façana est que feia créixer l'edifici i alhora es guanyava una ampli soterrani. Juntament amb aquestes modificacions, es va tapiar el portal gòtic i es va construir un nou portal més centrat amb el nou entresòl de l'edifici. A nivell exterior es varen tapiar les finestres coronades d'estil gòtic i s'obriren noves obertures de forma rectangular amb llindes planes motllurades i es va arrebossar la façana.

La reforma del casal barroc

La segona reforma de l'edifici l'hem d'atribuir a la iniciativa del *cavaller i batxiller en dret* Josep Soler de la Plana, que va morir quan tot just deuen acabar-se les obres de la nova cú-

pula, tal com es desprèn de la inscripció d'un maó trobat en la base de la llanterna de l'edifici amb la data 1791. La tipologia de les finestres, el portal principal i les portes de les botigues de l'actual edifici, respondrien a aquesta modificació de finals del s. XVIII que està estretament vinculada estilísticament amb altres edificis barrocs de la ciutat¹⁴.

Aquest segon casal barroc va fer créixer l'edifici uns pams en la seva última planta, aconseguint unes golfes més espaioses. El creixement de l'edifici va anar acompanyat de la construcció d'una nova llanterna, que respon a l'actual. Aquesta modificació i els materials constructius emprats en el darrer edifici barroc, són els principals causants dels forts danys estructurals amb els que ha arribat l'edifici als nostres dies. L'element constructiu més significatiu d'aquest període és la utilització de maons de terrissa cuita en diferents mides i tècniques de col·locació. L'ús normalitzat del maó en els elements constructius va anar lligat amb la "gran època" dels enginyers militars dirigits per Jordi Pròsper de Verboom, que iniciaren una sèrie de grans construccions civils i militars on en alguns elements arquitectònics com les voltes, pilastres, arcs... es va utilitzar el maó: la Ciutadella de Barcelona (1716-1727) o la Universitat de Cervera (1718-89) en serien els exemples més representatius (Alcolea, 1988). A Manresa tenim dos edificis de la segona meitat del segle XVIII com són l'Ajuntament i l'antic col·legi de Sant Ignasi, que també utilitzen el maó com a element constructiu.

Les últimes reformes dels Oller

Un cop el casal va deixar de ser la residència dels Soler de la Plana, sabem que els anys 1846/7, segons consta al Registre d'Hipoteques, Ramon Soler, resident a Barcelona, ven amb pacte de *retrovenda*, (una fórmula jurídica que permetia al venedor recuperar la seva propietat en complir-se el termini establert) a Josep Oller, *la tenda i habitació en la casa de la Plana*. I a Bàrbara Calvó, *l'altre tenda*

Interior dels treballs de restauració de la sala noble de l'edifici.

i tres cuartos del segon pis que tenen comunicació amb dita tenda per una escala. Aquesta tenda era l'actual carnisseria, tal com es desprèn de les afrontacions: *llinda a ponent amb la casa de Ramon Solernou*. A Bernat Cabanes (pintor) *part del segon pis de la Plana de l'Om que actualment habita Mariano Vallés*, per tant el pis noble de la casa ja estava arrendat a un altre inquilí, fet que demostra que Ramon ja no volia conservar el pis per fer-ne ús privat des de temps molt reculats.

Com ja hem explicat en la introducció, l'any 1880 Francesc Oller compra la casa a Mariona Noguera i Ramon Soler àvia i net, venda autoritzada pels jutges perquè així puguin fer front als nombrosos deutes deixats per Ramon Soler. Aquesta casa des de Josep Anton Soler formava part del patrimoni familiar indivisible i no es podia vendre com una propietat individual. La venda concreta que no inclou

l'altar de la capella/oratori amb les imatges de Sant Ramon, Sant Ignasi i Santa Teresa, els sis canelobres de fusta daurats i les sacres de fusta també daurada, dues aranyes de cristall petites i quatre palmatòries de dos braços, efectes que la venedora podrà disposar si vol. Aquests objectes, sobre els que no en sabem el seu destí, deuriem ser de la segona reforma de finals del segle XVIII i deuriem tenir un valor sentimental per als membres de la família Soler de la Plana.

Francesc Oller, pertanyent a la segona generació de comerciants que ja feia més de trenta anys que ocupaven una de les botigues de la finca, va realitzar obres a la finca pocs anys després d'adquirir-la. Segons ens informa un permís municipal d'obres del 14-2-1887, Francesc Oller és autoritzat a canviar les pedres dels balcons del segon pis. També hauran de conduir prèviament les aigües de les dues façanes

a la claveguera per mitjà d'una canonada. En un altre permís municipal d'obres de l'any 2-10-1888, Francesc Oller demana canviar les pedres dels balcons del primer pis *y a su debido tiempo*, arrebossar la façana. L'Ajuntament autoritza l'obra, però torna a insistir en les canonades pluvials així com a l'hora d'arrebossar la casa demana que s'utilitzin tintes clares.

Internament també van fer importants reformes sobretot a l'ala est, on tenien el seu establiment. Refan bona part de la coberta est i sud de la planta baixa amb bigueta metàl·lica i volta de maó. Però potser la reforma interior més rellevant és la decoració de la llanterna interior que va ser pintada l'any 1897. L'última informació que tenim sobre les reformes que endegaren la família Oller a la finca daten de l'any 1898, on Teresa Portabella sol·licita a l'Ajuntament un permís d'obres per construir un *albañal o tagea* que ha d'empalmar amb la claveguera de les Piques. L'any 1906 va morir Teresa Portabella a Manresa després de veure acabat el procés de reformes de l'edifici en el qual sospitem que hi va tenir un paper destacat. El seu fill Francesc Oller, solter, portarà el negoci familiar i actuarà com a cap de família dels seus germans, tots ells residents a Barcelona. Francesc morirà solter i sense descendents directes l'any 1938 als 75 anys.

El casal amb el número 7 de la Plana de l'Om, començarà a decaure lentament, les botigues aniran minvant o tancant com la cotilleria Pastor, que ocupava el local de l'antiga botiga dels Oller. La Carnisseria Prat, que va substituir a una altra carnisseria, la Central, serà l'únic negoci que es mantindrà ferm en l'edifici en els darrers anys. Amb la recent rehabilitació, s'ha injectat nova vida a l'edifici i per extensió, a una de les places més carismàtiques de la nostra ciutat.

NOTES

1. Ramon Serra, *Memòria dels treballs d'estudi històric i arqueològic envers la rehabilitació de la casa n.7 de la Plana de l'Om de Manresa*, treball inèdit.
2. El burg de Sant Miquel fora de les muralles ja es troba documentat al segle X.

3. Gaspar Madriguera AHPM 950 testaments 1659-69 18-XI-1660, Benet Font AHPM m 1017 testaments 1662-64 13-VII-1663.
4. Maurici Soler surt documentat com a blanquer del raval de Sant Andreu i en l'inventari dels seus béns que encarregà l'any 1737, mantenia el molí polvorer del riu Cardener que li va donar el seu pare com a legítima el dia del seu casament l'any 1693, i també cases urbanes, nombroses terres i el mas Junyent de Camps. (AHCM Felix Soler Inventaris 1710-1745). Segons Ferrer i Alós, l'hereu de Maurici va morir jove i el patrimoni va passar a la filla gran casada amb Joan Soler, provinent d'una família de seders que formaven part d'una de les companyies més importants de la ciutat (Ferrer, en premsa).
5. Dos dels fills barons van ingressar a la canònica de la Seu de Manresa, Miquel i Josep ocuparan el càrrec de canonges en períodes diferents del segle XVIII.
6. Durant l'última fase de la guerra de Successió, un grup de manresans botiflers s'havia refugiat a Berga per por de rebre represàlies, entre ells hi destacaven els Torres de Bages i els Soler de la Plana (Serra *et alii*, 2009).
7. Maria Soler, filla de Maurici Soler, es va casar amb Josep Torres de Bages a finals del segle XVII, els Torres de Bages, una família també d'origen menestral, bastiren un casal barroc a la plaça Valldaura que encara es conserva en bon estat. Els Llisach, d'origen Santpedorenc, van ocupar el càrrec de Veguers vitalicis de Manresa i van establir la seva residència al carrer de les Piques, un edifici que va ser reformat l'any 1885 per Lluís Antoni Calvet i que actualment està abandonat (Gràcia, 2013).
8. La família Soler de la Plana tenia un molí polvorer a prop del pont Vell i l'important heretat del mas Condals als afores de Manresa que també tenia un molí paperer.
9. Els Soler varen concentrar el seu patrimoni principalment en explotacions agrícoles properes a la ciutat de Manresa, però també tenien propietats en les comarques veïnes i en lloc tant allunyats com Barbastre (AHPM 4750 any 1703). També fou habitual l'establiment de censals amb comunitats religioses com la canònica de la Seu de Manresa, el monestir de Montserrat o el bisbat d'Urgell.
10. Els Dalmau també eren un família de blanquers al segle XVII que varen ascendir socialment molt ràpidament, ja que l'any 1729 accedien al títol de cavaller. El germà d'Agnès fou el notari Fèlix Dalmau, que en morir el seu germà es convertí en l'hereu de la família, el seu fill Joan va morir molt jove i sense descendència amb lo que el patrimoni familiar va passar a Agnès Dalmau casada amb Maurici Soler de la Plana.
11. El recentment restaurat carrer del Balç, l'arcada amb finestra coronella al carrer del Botí i les arcades de la plaça del Carme amb restes de una porta i mur as-

sociades que semblen pertànyer al palau dels Peguera, són les restes més significatives conservades a la nostra ciutat. De totes maneres, en els baixos de moltes finques del nucli antic es poden observar elements d'antigues construccions civils del període medieval.

12. Aquest sistema de cobriment fou molt corrent en el gòtic català, que va desenvolupar magistralment l'arc de diafragma i l'enteixinat de fusta en detriment de la volta de pedra que era més pesada i costosa. Podem citar exemples com el dormitori de Santes Creus, el saló del Tinell, les reials Drassanes de Barcelona...
13. En les primeres finestres coronelles la llinda era de secció semicircular (façana de la finca núm 112 del carrer del correu vell a Barcelona, (González, 2002) i a començaments del segle XIV es va començar a utilitzar l'arc lobulat.
14. Es tracta de la casa Torres de Bages Argullol, la casa Suanya i ca l'Asols.

BIBLIOGRAFIA

- ARRANZ, MANUEL I FUGUET, JOAN (1987) *El palau Marc*. Generalitat de Catalunya, Barcelona, 1987.
- FERRER I ALÓS, LLORENÇ (en premsa) "Notas sobre reemplazo social en Catalunya. De artesanos a rentistas y vuelta a empezar (s XVII-XIX)".
- GONZÁLEZ, REINALD (2003) "Les cases de Barcelona" dins *Dels palaus a les masies* vol.III Arquitectura, l'art gòtic a Catalunya. Enciclopèdia Catalana, Barcelona 2003.
- GRÀCIA I GONZÁLEZ, DAVID (2013) *Un arbre ferm.Els nobles Llissach i Catalunya (1213-2013)*. Sant Vicenç de Castellet, 2013.
- MORALES ROCA, F.J. (1976) "Privilegios nobiliarios del Principado de Catalunya. Dinastía Borbón (1700-1838)". *Hidalguía* (128/129-135) 81:96.
- ROSELL, J. I SUBIRATS, M (1987) *La construcció en l'arquitectura de Barcelona a finals del segle XVIII*. Barcelona 1987.
- SERRA, RAMON (en premsa) *Memòria dels treballs d'estudi històric i arqueològic envers la rehabilitació de la casa n.7 de la Plana de l'Om de Manresa*, treball inèdit.
- SERRA, ROSA, BUSQUETS I VILADÉS, RAMON (2009) "El castell durant la Guerra de Successió i al segle XVIII". *L'Erol*, revista cultural del Berguedà, núm 100. Berga, 2009.

Ramon Serra i Rial
Historiador